

M-1 Bielsko.

W początkowych tygodniach roku 1919 rzeczka Kamionka stanowiła linię frontu pomiędzy siłami powstańców wielkopolskich i stacjonującego w Międzychodzie (wówczas Birbaum) batalionu Grenszchutzu. Z momentem ogłoszenia rozejmu (27 lutego 1919 r.) rękę przebiegająca linia demarkacyjna. Mimo zawieszenia ognia dochodziło tu do incydentów granicznych, w następstwie których ginęli żołnierze po obu stronach. Na terenie powiatu międzychodzkiego zginęło ponad 70 powstańców. Straty po stronie niemieckiej nie są znane.

Istotnym wsparciem dla akcji powstańczych był sprawnie działający wywiad. Tędy, pod osłoną nocy, przemykali się wywiadowcy, przenosząc aktualne meldunki o zamiarach przeciwnika. Jednym z nich był międzychodzianin kapral **Wincenty Gałęzewski (1889-1970)**. Zorganizował on, przy pomocy zaufanych obywateli Międzychodu, skuteczną siatkę wywiadowczą. Dzięki tym działaniom na kilka godzin, a czasem i dni, wcześniej wiadomo było o przygotowaniach bojowych nieprzyjaciela. Tak było również w przypadku ataku na wieś Kolno (7 lutego 1919 r.), kiedy dostarczone informacje umożliwiły zorganizowanie skutecznej obrony, w oparciu o posiadane siły własne oraz wsparcie zewnętrzne.

Tędy również przeprowadzani byli ochotnicy z Międzychodu i okolic, pragnący wstąpić do oddziałów powstańczych. Była wśród nich również kobieta – **Maria Szczesna**, która pracowała jako pielęgniarka w szpitalach powstańczych.

Rozgraniczenie to przetrwało do 17 stycznia 1920 r., kiedy na mocy Traktatu Wersalskiego, pododdziały Wojska Polskiego wkroczyły do Międzychodu niosąc wolność, utraconą 127 lat wcześniej.

Front Zachodni. Obsługa kulomiotu, luty 1919 r.

M-2 Kolno.

11 stycznia 1919 r. oddziały Powstańców Wielkopolskich z Sierakowa nawiązały kontakt bojowy z nieprzyjacielem na pododcinku Zatom Stary – Ławica – Kolno. Tego też dnia jedna kompania Grenszchutzu uderzyła na wysunięty punkt oporu w Kolnie. Po półgodzinnej walce załoga Kolna (50 ludzi i 1 km) wycofała się na południowy wschód, by skutecznym kontratakiem oponować je ponownie. Straty własne wynosiły: 1 poległy, 1 ranny.

7 lutego artyleria niemiecka prowadziła ogień na Kolno. Równocześnie atakowały tyraliery dwóch kompanii Grenszchutzu, wsparte ogniem karabinów maszynowych. Dowódca załogi Kolna wraz z odwodem – razem ok. 100 ludzi z dwoma ckm-ami, widząc frontalny atak Niemców, ściągnął siły na linię obrony – 500 m na zachód od Kolna – osłabiając w ten sposób swe prawe skrzydło. Dowódca baonu Grenszchutzu, pozorując główne natarcie na prawym skrzydle, skierował dwie kompanie przez zamrażające jezioro, uderając z północy. Manewr ten powiodł się i Polacy nie zdołali powstrzymać naporu. Walcząc, wycofali się w kierunku wschodnim.

Na miejscu pozostał jedynie pluton powstańców na linii Wzgórze 60 – Cegielnia. Siły niemieckie oparowały Kolno.

O godzinie 11.00 nadołginal z pomocą aspirant oficerski **Adam Kowalczyk**, podprawdzając z Ławicy odwód w sile ok. 80 ludzi. Równocześnie ruszyli trwający na pozycji pluton powstańców. Zauważła zaczęta walka. Uderzenie Kowalczyka z północy było tak skuteczne i brawurowe, że przełamało opór niemiecki. Stopniowe wycofywanie się Niemców zamieniło się w paniczną ucieczkę. W ogniu polskim zginęła obsługa dwóch niemieckich ckm-ów. Z okrzykiem „Niech żyje Polska!” powstańcy zajęli Kolno i ścigali ogniem uciekających Niemców.

Zdobyto 4 kulomioty i znaczną ilość innego uzbrojenia. Do niewoli wzięto jednego oficera i czterech strzelców. Poległo 18 żołnierzy niemieckich. Straty własne: na polu chwały poległ powstaniec **Stefan Piskowski**.

Stefan Piskowski

przeciwuderzenia. Równocześnie aspirant oficerski **Adam Kowalczyk**, z załogą ławicką w sile 80 żołnierzy, przy wsparciu ogniowym 2 ckm-ów, dokonał brawurowego zajęcia folwarku Motzberg i oskrzydlenia znajdujących się w Kamionie Niemców, zmuszając ich tym do ucieczki. Zwycięstwo okupione zostało krwią 9 poległych i 8 rannych powstańców. Podczas boju zdobyto 2 ckm-y i liczny sprzęt wojсковy.

Zmieniające się koleje Złogi Kamiony, na swych znacznie lepiej umocnionych pozycjach, musiały opierać jeszcze wiele prób przełamania oporu. Bohaterstwo obrońców Kamiony zostało dostrzeżone przez gen. **Józefa Dowbor-Musnickiego**, który nagrał ich zaszczytnym mianem „Zuchów Kamionny”. Ostatni poległ w walkach o Kamionę to: **Stanisław Matczyński** (1.06.1919) i **Stanisław Metelski** (1.07.1919) z 6 kompanii 2 Pułku Strzelców Wielkopolskich.

Stanisław Szymendera (1890-1923)

M-5. Mniszki.

Miejscowość należała w XVIII w. do rodziny Prusimskich herbu Nalecz, właścicieli Kolna, Prusimia i Kamiony, z której pochodził **Kazimierz Józef Antoni Prusimski (1744-1806)**, poseł na sejmny Rzeczypospolitej. Brał udział w **Konfederacji Barskiej** oraz **Powstaniu Kościuszkowskim w 1794r.** Po II rozbiorze jego dobra skonfiskował rząd pruski. Udał się na emigrację do Włoch, gdzie m.in. był czynny podczas organizacji Legionów Polskich.

Dwór w Mniszkach w 1914 r.

Urszula Prusimska (1785-ok.

1825), właścicielka Mniszek, wyszła za mąż za **Adama Turno (1781-1851)**, uczestnika wojen napoleońskich, pułkownika szwoleżerów, odnaczonego orderami: Wirtuti Militari oraz Legii Honorowej. Synem ich był **Wincenty Turno (1803-1867)**, powstaniec listopadowy, porucznik wojsk polskich, przyjaciel m.in. **Adama Mickiewicza**, **Stefana Garczyńskiego**, **Wincentego Pola** i **Józefa Ignacego Kraszewskiego**.

W czasach Księstwa Warszawskiego Mniszki dzierżawił **Franciszek Ksawery Alkiewicz (1772-1854)**, ojciec **Karola Augusta** i **Aleksandra Adolfa Alkiewiczów**. Podczas **Powstania Wielkopolskiego 1848 r.** bracia zorganizowali oddział kawalerii z ochotników powiatu międzychodzkiego.

Kolejni właściciele, **von Unruhowie**, nie kultywowali polskich tradycji, jednak w czasie **Wiosny Ludów w 1848 r.** **Anton Ferdinand von Unruh** wstąpił do **Ligi Polskiej**.

9 stycznia 1919 r., na wieść o wyzwoleniu Sierakowa i Kwilcza, mieszkający Mnich, Mniszek i Tuczęp pod wodzą sierżanta **Wincentego Jedrzejczaka (1872-1940)** utworzyli zbrojny oddział, który wyzwilił te wsie. Walczyli oni później pod Grawelem i Kamionną.

M-6. Grawelo.

W czasie **Powstania Wielkopolskiego 1918-1919** we wsi miesiły się nadejście na zachód wysunięte posterunki polskie. Pozycję tych bronił oddział miejscowych ochotników, dowodzony przez sierż. **Wincentego Jedrzejczaka**, późniejsza 1 kompania, która za męstwo w walkach zyskała zaszczytne miano „**Zuchów Kamionny**”.

Na zachód od Grawela rozpoczął się teren zamieszkały przez liczną mniejszość niemiecką, rozwijające działalność powstańczą natarłało tu na duże trudności. W Dormowie stacjonował Grenszchutz, zaś Głazewo stanowiło „strefę buforową”. Ludność narażona była na częste ostrzały oraz represje Niemców. Mimo to liczni mieszkańcy wsi przechodzili

Sierż. Wincenty Jedrzejczak (1872-1940), dowódca kompanii powstańczej

M-3. Popowo.

Wielkopolska obok Małopolski należała do regionów, w których walki konfederackie prowadzone były ze szczególnym natężeniem. Pamiętano tu występi wojsk rosyjskich podczas wojny siedmioletniej i widziano zagrożenie kolejnym rozbiorem Polski. Naczelnym hasłem konfederatów była „obrona wiary i niepodległości”.

26 września 1768 r. Jakub Ulejski z konfederatami zagarnął w Sierakowie niewielki oddział wojsk koronnych, opróżnił kasę solną i komory celne, zabierając łącznie 6246 złp i ścigając z miasta 300 złp kontrybucji. Kolejna potyczka pod Sierakowem miała miejsce 4 grudnia 1768 r. i zakończyła się kłeską konfederatów.

W październiku 1768 r. roku regimentarzem konfederacji został **Ignacy Skarbek Malczewski**. W tym czasie znajdowała się ona w stadium ekspansji politycznej, dyplomatycznej i wojskowej. Walkę prowadzono systemem partyzanckim.

Na początku marca 1769 r. załawił Malczewski sprawę głośnego buntu skwierzyńskiego, gdzie przeciw burmistrzowi Skwierzyn **Marcinowi Buchwaldowi** wystąpił radny **Jakub Berend**. Wkrótce Berend został burmistrzem i rozpoczął represje wobec osób sprzyjających konfederatom, jak i katolików.

Gdy do Międzyrzecza przybyli konfederaci, sprowadził na nich wojska rosyjskie. Malczewski, stanowiący 8 marca 1769 r. pod Skwierzyną, kazał aresztować winnych. Sąd wojenny następnego dnia 5-ciu skazał na karę śmierci i konfiskatę mienia. Tymczasem Malczewskiego zaczął ścigać bicz moskiewski na konfederatów – mjr **Jan DREWITZ**, mający ze sobą 1600 kozaków i 10 armat. DREWITZ wzbudził strach swym okrucieństwem i szybkością działania. Malczewski miał w tym czasie około 3500 jazdy pospolitego ruszenia, słabo zaprawionej w boju. Umknął ze Skwierzyny 10 marca do Międzychodu, skąd ruszył do Sierakowa. DREWITZ podążał za nim. Nie zdążył jednak przeszkodzić mu w przejściu pod Sierakowem na prawy brzeg Warty. Jednak forpocztę kozackie dopadły za Międzychodem odwody konfederatów. W kilku miejscach doszło do zaciekłych potyczek. Najkrwawsza z nich odbyła się pod Popowem. Cały ubezpieczający odwrot oddział konfederacji został wycięty w pierń. Malczewski przeszedł pod Sierakowem Wartę, zniszczył most i skierował się na Czarnków. DREWITZ most odbudował w parę godzin i ruszył za Malczewskim. Był to ostatni epizod walk konfederackich na tym terenie.

Władaw Pawliszak „Potyczka w drodze” (Muzeum Narodowe, Warszawa)

Pragnąc powrotu na utracone w wyniku działań Powstania Wielkopolskiego tereny strategii niemieccy szukali najdogodniejszych dróg dotarcia do stolicy Wielkiego Księstwa Poznańskiego – Poznania. Jedną z nich wiodła przez Kamionnę. Dlatego w okresie od 12 do 15 stycznia 1919 r., dla odwrócenia czujności powstańców, nieprzyjaciel prowadził działalność wywiadowczą-zacznąą na kierunku Sieraków – Zatom Stary. Mimo tego załoga Kamionny umacniała swe pozycje na linii wzgórz Motzberg – Kamionna – Mnichy – Grawelo.

16 stycznia artyleria nieprzyjacielska rozpoczęła zmasowany ostrzał. Skutkiem tego wiele budynków zostało poważnie uszkodzonych. Około godziny 10.00 wyruszyły 3 kompanie piechoty niemieckiej, próbując zająć wieś Kamionnę i folwark Motzberg. Do linii obronnych powstańców niemieckie tyraliery dotarły po około pół godzinie. Rozgorzała intensywna wymiana ognia z karabinów maszynowych i broni strzeleckiej. Siły powstańcze, bez porównania mniej liczne i słabiej uzbrojone, około godziny 11.00 zmuszone zostały do wycofania się. Kamionna została zajęta przez nieprzyjaciela.

Załoga Kamionny pod dowództwem sierż. **Stanisława Szymendery**, w sile około 80-100 ludzi, po wycofaniu się na wschód, zajęła pozycje na linii Prusim Wsie – Prusim Dormowc. Po nadejściu kompanii odwodowej z Kwilcza, pod dowództwem **Stanisława Frydera**, przystąpiła do

S-1. Sieraków.

Wśród obywateli Sierakowa, znacznie wówczas zgermanizowanego, niewiele było Polaków, gotowych przyjąć rolę organizatorów powstania. W Międzychodzie bowiem załogował Grenszchutz, który wszelkie poczynania powstańcze Polaków mógł każdej chwili krwawo stłumić. Znaleźli się jednak patrioci, którzy na wieść, że Poznań oswobodzono i cała Wielkopolska już wrze, przystąpili do działania. Na tajnych zbiórkach zwrócili się z apelem do młodzieży sierakowskiej, rozbudzili ducha i pozyskali ochotników.

6 stycznia 1919 r. oddział Grenszchutzu w sile 35 uzbrojonych ludzi, uprowadził ze stadniny ok. stu cennych ogierów. Zawrzała krew Polaków. W nocy z 7 na 8 stycznia powstańcy chwycyli za broni i o godzinie 4.00 na wystrzał z karabinu obsadził miasto. Zdobyto przy tym 12 karabinów. Około godziny 6.00 nadeszła pomoc z Pniew, a po południu z Szamotuł dostarczone jeden ckm i 30 karabinów ręcznych. Pod miastem urządzono pozycje obronne. W ciągu kilku dni obsadzono placówki w Ławicy, Kolnie, Zatomiu Starym, Kobylarni, Chorzepowie, Marianowie, Bucharzewie i Chojnie.

Wielkim dniem dla Sierakowa był 19 stycznia 1919 r., kiedy odbyło się zaprzysiężenie Kompanii Sierakowskiej. Po mszy św., którą w kościele parafialnym odprawił **ks. prob. Marian Poprawski**, przy tłumnym udziale ludności, odśpiewano hymn „Boże coś Polskę” i przy dźwiękach orkiestry wojsko udało się na rynek. Wiwatowano nieustannie na cześć powstańców. Domy przyozdobione były flagami narodowymi. Żołnierze ustawili się w czworobok. Dowódca kompanii przemówił do nich i odczytał rolę przysięgi. Z braku sztandaru przysięgę złożono na działo, ustawione pośrodku rynku. Po skończonej uroczystości odbyła się defilada.

Przysięga w Sierakowie - 19 stycznia 1919 r.

S-2. Ławica.

Ławica była jednym z nielicznych w okresie rozbiorów majątkiem na Ziemi Międzychodzkiej, którą nie przeszedł w ręce niemieckie. Należał on od 1895 r. do **Napoleona Rutkowskiego (1868-1931)** popularnego kompozytora muzyki salonowej, propagatora polskości i społecznika. Z jego inicjatywy powstała w Międzychodzie polska szkoła, zakładał polskie biblioteki. Utworzył w Międzychodzie chór pw. św. Cecylii, prezentujący polskie pieśni i sztuki teatralne. W 1910 r. ufundował Dom Katolicki, a kilkanaście lat później dzwony w Sierakowie.

Podczas Powstania Wielkopolskiego w jego majątku zostało utworzone zrępowanie, zwane „Zalogą Ławicką”. Dowódtwo nad nim objął sierż. **Adam Kowalczyk (1896-1978)**. Zastępcą jego został sierż. **Stanisław Szymendera (1890-1923)**.

Adam S. Kowalczyk (1896-1978)

K-1 Kwilcz.

Kwilcz był siedzibą **Kwileckich herbu Szreniawa (Byliny)**, którzy oprócz Kwilczy posiadali w okolicy inne majątki, m.in. Kurnatowice i Orzeszkowo. Poza walką zbrojną o wolność Polski w wojnach i powstaniach narodowych właściciele Kwilcza rozwijali działalność społeczno-polityczną, co sprawilo, że Kwilcz był w okresie szwoborów ośrodkiem polskości. Miejscem pamięci Kwileckich jest ufundowana przez nich kościół parafialny z rodową kryptą.

Chorągiew Kawalerii Narodowej w 1794 r.

W **Konfederacji Barskiej (1768-1772)** walczyło trzech braci Kwileckich. Najstarszy, **Konstanty Kwilecki (1713-1786)**, chorąży poznański, kaliski i wschowski oraz major wojsk polskich należał do głównych organizatorów i członków władz konfederacji. **Franciszek Antoni Kwilecki (1725-1794)**, kasztelan kaliski, prowadził akcję rekrutacyjną i pobór podatków, w 1769 r. został uwięziony przez Rosjan. Był zwolennikiem Konstytucji 3 Maja. Ich brat **Jan Józef Kwilecki (1729-1789)**, kasztelan międzyrzecki, posłował na Sejm Wielki. Najmłodszy, **Adam Klemens Kwilecki (1742-1824)**, kasztelan przemęcki, dowodził chorągwią kawalerii, która **26 stycznia 1793 r.** w Sierakowie stawiała opór wojskom pruskich zaborców.

Józef Kwilecki walczył w wojnach napoleońskich, za bitywę pod Mołajskiem w 1812 r. został odznaczony **Orderem Legii Honorowej**, z Kwilcza pochodził także szwoleżer, **Piotr Sypniewski (1788-1809)**, uczestnik zdobycia wawozu Samosierra, zmarły z ran pod Wagram.

Arsen hr. Kwilecki (1805-1883) za waleczność w **Powstaniu Listopadowym (1830-1831)** pod Dębem Wielkim i Ignami, uzyskał stopień porucznika oraz Krzyż Złoty Wirtuti Militari. Po kłęsce poświęcił się pracy organizacnej. Podczas **Powstania Wielkopolskiego 1848 r.** był podskarbnim Kasy Narodowej, oprócz tego legalnie działał w Lidze Polskiej. Wspierał **Powstanie Styczniowe 1863-65**, kupując broń i ukrywając powstańców. **Mieczysław Kwilecki (1833-1918)**, komisarz Rządu Narodowego, również kupował broń dla powstania, za co był więziony przez Niemców w 1864 r. Na kwileckim cmentarzu spoczywa też inny powstaniec styczynny, **Stanisław Mikolajewicz (1839-1895)**.

Podczas **Powstania Wielkopolskiego 1918-1919** kwilecka drużyna powstańcza zawiązała się jako pierwsza w powiecie międzychodzkiem i 6 stycznia 1919 r. samodzielnie oswobodziła Kwilcz.

Powstańcy z Kwilcza walczyli później m.in. pod Kamioną, Kolnem i Grawelem. Kwilcz był miejscem koncentracji i stanowił zaplecze dla frontu. Na nowym cmentarzu znajduje się wspólny grób powstańców wielkopolskich, poległych w 1919 r.: **Andrzeja Mieczaka**, **Stanisława Metelskiego** i **Stanisława Nowackiego**.

K-2 Kurnatowice.

Wieś ta była gniazdem rodowym Kurnatowskich herbu Łódzia, z których pochodził **Apollinary Kurnatowski z Chalina**, powstaniec 1831 i 1848 r. W XIX i XX w. miejscowość należała do **Kwileckich z Kwilcza**, którzy oddawali folwark w dzierżawę. Wybitnym dzierżawcą Kurnatowic był **Tadeusz Szymon Sewerny Pagowski (1798-1866)**, prawnik, porucznik wojsk polskich, powstaniec listopadowy. Podczas studiów w Berlinie kierował tajnym **Związkiem Polskim „Polonia”**, za co był więziony przez Niemców. W **Powstaniu Listopadowym** walczył w pułku jazdy poznańskiej. Przebywał na emigracji, gdzie w 1833 r. zaprzężył się z **Adamem Mickiewiczem**. Po powrocie z emigracji Pagowski postawił na legalną działalność opozycyjną. Był jednym z założycieli Towarzystwa Naukowego Pomocy dla Młodzieży im. Karola Marcinkowskiego w powiecie międzychodzkiem. W 1848 r. działał w **Lidze Polskiej**.

Tadeusz Pagowski (1798-1866) powstaniec listopadowy, prawnik

W sile półkompanii piechoty i kilkudziesięciu strzelców konnych, oddział ten stał się swoistą siłą „szybkiego reagowania”. Na ogłos wszczypanych potyczek żołnierze ci pod wodzą doskonałego taktyka Kowalczyka, zjawiali się zawsze, by rozstrzygać bój na korzyść powstańców. Tak było w walkach o Kolno 11 stycznia i 7 lutego 1919 r., jak i o Kamionnę 16 stycznia 1919 r. Doborowy jej skład rekrutował się z doświadczonych żołnierzy w wieku 20-25 lat, bez zobowiązań rodzinnych. Od 29 lutego dowódtwo załogi przejął por. **Czesław Konwerski**.

Za swe nieprzejętne zasługi Adam Kowalczyk otrzymał Krzyż Powstania Poznańskiego za waleczność, a po latach Krzyż Niepodległości.

Wszyscy dowódy „Zalogi Ławickiej” w latach 1919-1920, zostali kawalerami Krzyża Srebnego Wirtuti Militari (Konwerski nr 786, Szymendera nr 2313, Kowalczyk nr 4640). Zapisali piękną kartę w zmaganiach Wojska Wielkopolskiego o zachowanie suwerenności Polski i umocnienie granicy wschodniej Rzeczypospolitej.

S-3. Chalin.

Chalin był własnością rodziny **Kurnatowskich herbu Łódzia**, z której pochodził **Wilhelm Kurnatowski**, pierwszy landrat (starosta) powiatu międzychodzkiego, urzędujący w latach 1818-1834 w biurze urzędowym w Chalinrskim, Francuzów. Bardziej znany jest jego syn, **Apollinary Stefan Kurnatowski**, podporucznik wojsk polskich w **Powstaniu Listopadowym**.

W 1845 r. przystąpił do konspiracji przygotowującej nowe powstanie. Założył **Klub Dżokejski**, którego członkowie pod pozorem polowań urządzali ówczesna wojskowe. W 1846 r. spiskowcy wpadli w ręce pruskiej policji. Wraz z 254 innymi spiskowcami stanął przed sądem w Berlinie. W 1848 r., gdy **Wiosna Ludów** opanowała Poznańskie, był organizatorem powstańców powiatu międzychodzkiego, brał udział w bitwach pod **Miłosławiem i Sokolowem**, po których powiedział się za zaprzestaniem walki, współpracował jednak z młodzieżą wielkopolską organizując w Poznaniu stowarzyszenie patriotyczne **Związek Bocianów**.

Juliusz Kossak „Bitwa pod Miłosławiem 30 kwietnia 1848”

S-4. Góra.

W ramach przygotowań do powstania udaremniano wszelkie wrogie działania kolonistów niemieckich, w tym najbardziej aktywnego nazwiskiem **Ohler**, mieszkacza Jaroszewskiego Diabłowa, który miał dostarczać broń dla Niemców zamieszkających w Grobi. Wieczorem 7 stycznia 1919 r., w domu sołtysa **Władysława Stańko**, odbyło się zebranie ochotników. Przybyli na nie organizatorzy powstania z Sierakowa: **Nepomucen Wołyński**, **Maksymilian Kordyla** i **Kazimierz Piątkowski**. Po wygłoszeniu patriotycznych przemówień ustalono strategię działania. Dowódtwo nad całociągą przysięgł plutonowy **Franciszek Okoniewski**. O godzinie 21.00 wymaszerowało w kierunku Sierakowa 48 osób z Góry, Przemysła i Srenu, uzbrojonych w nieliczne karabiny, broń myśliwską, noże i rzemieńniki i kije. Całość sił została rozdzielona na dwie grupy. Jedną oczekiwała w okolicach cegielni, a druga obok cmentarza ewangelickiego. Wystrzał z karabinu stanowił hasło rozpoczęcia działań.

Jan Nepomucen Wołyński (1879-1948), organizator Powstania Wielkopolskiego na Ziemi Sierakowskiej

Znany z działalności patriotycznej był też inny dzierżawca Kurnatowic, **Aleksander Szrant**. Już przed I wojną światową działał w polskim Komitecie wyborczym powiatu międzychodzkiego, podczas **Powstania Wielkopolskiego 1918-1919** organizował administrację polską. Inny mieszkaniec Kurnatowic, **Marcin Olech**, znalazł się w grupie delegatów z powiatu międzychodzkiego na **Polski Sejm Dzielnicowy** w Poznaniu w grudniu 1918 r.

W Kurnatowicach mieszkał także porucznik WP, podkomisarz Policji Państwowej **Józef Biniąs (1868-1940)**, uczestnik Powstania Wielkopolskiego i wojny polsko-bolszewickiej. Podczas II wojny światowej dostał się do radzieckiej niewoli, zamordowany przez NKWD w Twrze.

K-3 Mościejewo.

Tutejszy majątek ziemski stanowił na przełomie XVIII i XIX w. własność rodziny **Sczanieckich herbu Ossorya**. Piegióró dzieci **Lukasza Sczanieckiego (1770-1810)**, współwłaścicieli Mościejewa, uczestniczyo we wszystkich XIX-wiecznych zrywach niepodległościowych. **Konstanty Sczaniecki (1803-1873)**, dziedzic Wąsowa i Bródów, w **Powstaniu Listopadowym 1830-1831** kapitan wojsk polskich, za męstwo został odznaczony Orderem Wirtuti Militari. Więziony za udział w **ruchu spiskowym 1846 r.**, podczas **Wiosny Ludów 1848 r.** organizował oddziały zbrojne w powiecie bukowski. **Emilia Sczaniecka (1804-1896)**, właścicielka Pakosława i Michorzewa, związana z działalnością konspiracyjną od wieku szkolnego, przyjaciółka dr. **Karola Marcinkowskiego**. Organizowała szpitale powstańcze w 1831, 1848 i 1863 r. W okresach międzypowstańowych opiekowała się wdowami i sierotami po powstańcach. **Stanisław Sczaniecki (1806-1836)**, dziedzic Mościejewa, walczył w **Powstaniu Listopadowym 1830-1831**, zmarł z odniesionych w nim ran. **Kordula (1808-1870)** oraz **Nimfa (1802-1840)** Sczanieckie podczas powstań zbierały fundusze i broń oraz opiekowały się rannymi i uchodzającami.

Mościejewo w latach 1847-1851 dzierżawił dr **Antoni Bronikowski (1817-1884)**, pedagog, wybitny hellenista, tłumacz dzieł klasycznych, autor zbiorów poezji. Nauczyciel w Gimnazjum Św. Marii Magdaleny w Poznaniu, skąd w 1846 r. władze pruskie usunęły go dyscyplinarnie wraz z **Hipolitem Cegielskim** i **Marcelim Motłym** za odmowę współpracy z policją w wykryciu konspiracyjnej działalności uczniów. Odsiadłszy na roli w Mościejewie współpracował z **Arsenem Kwileckim** i ks. **Janem Wilhelmem Kassyuszem**. Podczas Wiosny Ludów w 1848 r. zaangażowany w działalność Ligi Polskiej.

W 1909 r. Mościejewo kupił Konstanty **Kazimierz Chłapowski (1883-1939)**. Przed I wojną światową był przewodniczącym komitetu wyborczego na okręg międzychodzko-skwierzyński. Podczas **Powstania Wielkopolskiego 1918-1919** został komendantem wojskowym Pniew, następnie dowodził pniewskim batalionem powstańczym, by ostatecznie zostać dowódcą międzychodzkiego oddinka frontu. Pełnił później funkcję szefa Sekcji Straży Ludowej, Policji i Żandarmerii w Komisarzacie Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu. Podczas II wojny światowej aresztowany przez hitlerowców i uwięziony w Forcie WII w Poznaniu, rozstrzelany w Gdąbrowe k. Poznania.

W Górnym Młynie koło Mościejewa urodził się ppor. **Jan Wojciech Bury (1886-1944)**. Z zawodu kupiec, przed I wojną światową pracował w Berlinie. W 1918 r. wziął udział w **Powstaniu Wielkopolskim**, potem służył w 22 pułku piechoty. Podczas okupacji aresztowany 8 sierpnia 1941 r. i zastrzelony przez żandarńców pod Kolnem. Po ekshumacji w 1945 r. pochowany na cmentarzu w Kwilczu.

Około godziny 4.00 drużyna pierwsza pod dowództwem plutonowego **Józefa Biniasia** dokonała rozkręcenia torów kolejowych pod Kłosowicami, druga wraz z sierakowskimi powstańcami, zajęła urząd miejski (**Kazimierz Piątkowski**), urząd pocztowy (**Gabriel Formanowicz**), Stacja Ogierów (**Antoni Semklo**), dworzec kolejowy itd.

8 stycznia nad ranem Sieraków wraz z okolicznymi wsiami został oswobodzony. Wolność wróciła po 126 lat niewoli. Był to początek intensywnej walki i pracy na rzecz przywrócenia i utrzymania polskości Ziemi Sierakowskiej.

S-5. Grobia.

Ularo się przeświadczenie o istnieniu w okolicy wielu mogli żołnierzy francuskich, maruderów pobitych przez sołnie kozaków. Prawda historyczna jest inna.

Będąc od tygodni w odwrocie armia napoleońska, w skład której wchodziły na terenie Wielkopolski dywizje i korpusy Bawarczyków, Saksończyków, Polaków, Francuzów, Westfalczyków, neapolitańczyków i Litwinów zamierzala tutaj przezimować, sztykując się do wiosennej kontrofensywy. Brygada jazdy litewskiej gen. **Romualda** ks. **Giedroycia** (17 i 19 pułk ułanów) rozciągnęła się do Skwierzyny, przez Międzychód, do